МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Допущено до захисту
“_____” _____ 2024 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ Соколюк С.Ю.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАЙБІЛЬШ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виконала - студентка 2 курсу,
групи 21м -сз
освітньої програми «Економіка
соціального забезпечення»
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
Мальченко Аліна Петрівна

Науковий керівник – к.е.н., доцент
Жарун Олена Володимирівна

Умань – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Освітня програма «Економіка соціального забезпечення»
Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри д.е.н., професор

_____Соколюк С. Ю.
"____" _____20__року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенткі **Мальченко Аліні Петрівні**
Тема роботи Удосконалення системи соціального захисту найбільш вразливих верств населення Уманської міської територіальної громади Черкаської області

1. Керівник роботи к. е. н., доцент Жарун Олена Володимирівна
затверджені наказом по університету від "___"_____20__ року №_____
2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи *наукова та навчально-методична література, законодавчі й нормативні акти України, які регламентують норми соціального захисту населення, інформація про розвиток Уманської територіальної громади, фінансова звітність Управління праці та соціального захисту населення УМР*
4. Перелік питань, які потрібно розробити
   1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
5. Перелік графічного матеріалу
Робота містить 13 таблиць, 4 рисунки
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів проекту
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	10.10.2023
2.	Одержання індивідуального завдання	11.09.2023
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи	11.09.2023
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - виконання курсових робіт - інші заходи	Жовтень - грудень 2023
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи	Грудень 2023
6.	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків	Лютий 2024 Травень 2024 Жовтень 2024 Листопад 2024
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахування зауважень наукового керівника	29.11.2024
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті	01.12.2024
9.	Перевірка роботи на академічний плагіат	06.12.2024
10.	Одержання відгуку наукового керівника	08.12.2024
11.	Попередній захист роботи на кафедрі	11.12.2024
12.	Затвердження роботи завідувачем кафедри	12.12.2024
13.	Одержання рецензії	13.12.2024
14.	Захист кваліфікаційної роботи	17.12.2024

Студент _____**Мальченко А.П.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ **Жарун О.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП 7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ….. …….....21
2.1. Характеристика діяльності Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради..... 21
2.2 Аналіз надання соціального захисту найбільш вразливих верств населення Уманської міської територіальної громади …… 26
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ……..…39
ВИСНОВКИ 49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 51

Реферат
на кваліфікаційну роботу :
«Удосконалення системи соціального захисту найбільш вразливих верств населення Уманської міської територіальної громади Черкаської області»
студентки факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва Мальченко А.П.

Актуальність дослідження. Соціальний захист населення є невід'ємною складовою соціальної політики будь-якої держави. Суть соціального захисту полягає в наданні державою допомоги найбільш незахищеним верствам населення, шляхом заходів, які реалізуються відповідними органами державної влади та видатків з бюджету. До найбільш незахищених верств населення в Україні належать: пенсіонери, громадяни з особливими потребами, малозабезпечені та багатодітні сім'ї, працівники що втратили роботу та інші особи, які опинились у складних життєвих обставинах.

При цьому слід зазначити, що соціальна політика держави, яка виступає складовою заходів, що провадяться державою з метою покращення стану соціального захисту в цілому, тісно пов'язана з загальноекономічною ситуацією в країні. Усе вищезазначене зумовило актуальність проведення цього дослідження.

Загальний зміст роботи викладений на 56 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 13 таблиць, 4 рисунки. Кількість використаних джерел становить 50 наукових праць.

Перший розділ роботи – теоретичний. В ньому висвітлено теоретичні основи соціального захисту населення. Другий розділ – практичний. Проведено оцінку сучасного стану соціального захисту найбільш вразливих верств населення Уманської територіальної громади. Третій розділ висвітлює напрями вдосконалення соціального захисту населення Уманської територіальної громади.

За результатами проведеного дослідження було проаналізовано систему соціального захисту населення в Уманській територіальній громаді в умовах воєнного стану. Розглянуто виклики, з якими стикається система соціального захисту в Україні, включаючи фінансові обмеження,

неефективність законодавчої бази. Оцінено ефективність державного фінансування соціальної сфери в УТГ та висвітлено потребу в оптимізації та раціональному управлінні бюджетними коштами, виділеними на соціальний захист, а також необхідність удосконалення фінансової політики в цій сфері. Розглянуто напрями адаптації системи соціального захисту до умов воєнного стану, включно з мобілізацією додаткових ресурсів, реформуванням механізмів надання допомоги та підвищенням рівня відповідальності серед органів соціального захисту. Наголошено на ролі держави в забезпеченні доступності основних соціальних послуг та необхідності розширення соціальних гарантій для захисту вразливих верств населення. Підкреслено важливість розробки нових стратегічних підходів, які б враховували умови воєнного часу та могли б сприяти відновленню економіки країни, зменшенню бідності та покращенню соціальної згуртованості.

Ключові слова: *соціальні послуги, соціальний захист, соціальна згуртованість, соціальна сфера.*

Summary: The study analyzes the social protection system in the Uman territorial community under martial law. The challenges faced by the social protection system in Ukraine, including financial constraints and inefficiency of the legislative framework, are considered. The effectiveness of state funding of the social sphere in the GCA is assessed and the need for optimization and rational management of budget funds allocated for social protection, as well as the need to improve financial policy in this area, is highlighted. The author considers the ways to adapt the social protection system to martial law, including mobilization of additional resources, reform of assistance mechanisms and increasing the level of responsibility among social protection agencies. The author emphasizes the role of the state in ensuring the availability of basic social services and the need to expand social guarantees to protect vulnerable groups. The importance of developing new strategic approaches that would take into account the conditions of wartime and could contribute to the country's economic recovery, poverty reduction and improvement of social cohesion is emphasized.

Keywords: *social services, social protection, social cohesion, social sphere.*

ВСТУП

Актуальність дослідження. Підтримка суспільної рівноваги разом із зростанням економіки є ключовим завданням сталого розвитку. Це вимагає створення ефективної системи захисту населення (СЗН), що включає вибір дієвої моделі та визначення стратегічних напрямків розвитку. Еволюція суспільних відносин суттєво вплинула на систему соціального захисту, змінюючи уявлення про відповідальність суспільства і держави за добробут кожної окремої людини. Цей процес включав ряд етапів і змін, пов'язаних із переходом від простих форм допомоги та підтримки до комплексних схем. Внаслідок цього, СЗН виокремився у важливу складову системи фінансових відносин. Це стало одним із дієвих інструментів недопущення соціальних конфліктів і потрясінь у суспільстві, забезпечення соціальної безпеки та досягнення суспільного прогресу. Відповідальність за добробут кожної людини поступово перейшла від окремих індивідуальних зусиль до більш системних заходів з боку держави та суспільства.

Ситуація в Україні за останні роки, спричинена війною в країні, падінням виробництва, зростанням безробіття та підвищенням тарифів на житлово-комунальні послуги, створила серйозні виклики для соціального захисту населення. Масове зубожіння та загострення соціальних проблем підкреслює необхідність проведення активної політики соціального захисту. Актуальність теми кваліфікаційної роботи зумовили вибір мети та завдань дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – розробка шляхів покращення соціального захисту населення Уманської територіальної громади.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки наступних **завдань:**

- визначити сутність

соціального захисту населення ;

- охарактеризувати інформаційне забезпечення соціального захисту населення;

- сформувати фінансово-економічний паспорт Управління соціального захисту населення Уманської територіальної гроиади;

- проаналізувати джерела фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Об'єкт дослідження – процес фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів фінансового забезпечення соціального захисту населення Уманської територіальної громади.

Методи дослідження. При дослідженні були використанні такі методи: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, табличний та графічний, нормативний, аналіз, синтез та ін.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, податкової, статистичної звітності Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Одним із найважливіших ключових факторів здійснення ефективної соціальної політики держави є діяльність усіх складових механізму соціального захисту населення. Соціальний захист являє собою, з одного боку, функціональну формацію, тобто певний порядок напрямків, за якими вона здійснюється, а з іншого – інституціональну, тобто сукупну кількість інститутів, зокрема забезпечення якої здійснюють держава, профспілки та інші громадські організації. В Україні для працездатних громадян його втілення здійснюється за рахунок особистого трудового вкладу, економічної самостійності та підприємництва, а для осіб, що входять до числа соціально вразливих верств населення – за рахунок держави, але не нижче встановленого законом прожиткового мінімуму.

Соціальний захист є невід'ємною частиною соціальної політики України. Через даний механізм держава надає необхідну матеріальну та гуманітарну допомогу найбільш незахищеним верствам населення. В нашій країні проблема соціального захисту найбільш вразливих верств населення є надзвичайно актуальною, особливо зараз в умовах воєнного стану. Усе це пов`язано зі складним соціально-економічним становищем в країні. В умовах сучасного суспільного розвитку виникла потреба в удосконаленні системи соціального захисту в Україні.

В нашій державі досить велика частка населення є соціально-незахищеними і найбільш вразливими, до них прийнято відносити: пенсіонерів, малозабезпечені та багатодітні сім`ї, людей з особливими потребами, ветеранів війни та багато інших. В умовах сьогодення, сучасні установи та організації, що здійснюють заходи з підтримки даної категорії населення, мають розробити шляхи і способи удосконалення цієї системи і адаптувати їх до нинішніх умов існування нашої держави.

Система соціального захисту населення та особливості її здійснення є важливою для будь-якої держави за різних умов. Для України, яка нині страждає від агресії держави-терористки росії та потерпає від руйнівних наслідків війни, є

надзвичайно важливим питання соціального захисту населення, а особливо найбільш вразливих верств, оскільки кожного дня число таких осіб зростає, в той час, коли економіка зазнає все більших витрат для забезпечення функціонування гідного оборонно-здатного апарату держави та надання адресних допомог усім, хто їх потребує.

В умовах сьогодення у всьому світі особливу увагу приділяють проблемам соціального захисту населення. Адже, сучасна соціальна держава - це та, яка забезпечує високий рівень соціальної захищеності та гідні умови проживання всіх громадян за допомогою активної діяльності щодо регулювання соціальної, економічної та інших сфер життєдіяльності суспільства. Система соціального захисту в Україні є комплексом соціально-економічних, правових гарантій. Як правило, дана формація має дві форми: система грошової допомоги або комплекс певних соціальних послуг.

Слід відзначити, що з моменту повномасштабного вторгнення російської федерації, Урядом країни почали запроваджуватись заходи підтримки, спрямовані на забезпечення соціальної підтримки населення з урахуванням вимог часу. Серед таких проектів слід відзначити такі. Однією з перших стала програма «є Підтримка», яку запровадили в березні 2022 року. Щоб підтримати малозабезпечених українців, уряд також спростив процедуру оформлення соціальної допомоги. Реєстрація як ВПО або безробітним стала можливою онлайн через додаток «Дія». Пізніше у 2022 році уряд запровадив нову публічну онлайн-платформу «є Допомога», яка має три напрями: отримати грошову державну допомогу; отримати допомогу від волонтерів або стати ними; отримувати виплати допомоги від міжнародних організацій.

У липні 2022 року була запущена програма «є Робота», що спрямована на підтримку МСП та створення робочих місць. У жовтні 2022 року уряд запустив програму «є Оселя», що координує надання субсидованих іпотечних кредитів військовослужбовцям і співробітникам служби безпеки, медичному персоналу, ВПО та деяким іншим групам.

У світі сучасних проявів соціального та економічного розвитку соціальний захист висвітлюється в державі, як вихід та спосіб підтримки людського

потенціалу та капіталу, та зовсім не мається на увазі, як тягар який допомагає підтримати життєздатність непрацездатних, нужденних та неспроможних громадян держави. Так соціальний захист має бути розглянутий, як спосіб укріплення продуктивності людей завдяки підтримці освічених та здорових громадян.

Держава розробляє та упроваджує програми соціального захисту, розвитку роботи з працевлаштування, підвищення рівня життя людей, надання змоги заробляти та отримувати мінімальний рівень заробітної плати, впровадження заходів соціального забезпечення тим особам, які потребують цього найбільше.

Система соціального захисту має бути не тільки інструментом кризового втручання, а й нести в собі функцію профілактики негативного впливу ризиків соціального характеру на життєдіяльність та процеси розвитку держави та громадян. Таким чином усуваються прояви нерівності та перерозподіляє суспільні блага, стаючи інструментом зменшення негативних проявів та подолання або недопущення проблем з адаптацією соціальних груп, сімей або осіб.

Завдання та суть соціального захисту різними поглядами вчених та дослідників нашої країни сформовані та трактуються по різному. Деякі з них дають розгорнуте трактування цього поняття, а хтось вказує на звужений його зміст. Характеристика підходів соціального захисту наведена в таблиці 1.1.

Бондар М. вважає що соціальний захист це діяльність держави, яка забезпечує формування і розвиток повноцінного громадянина. Дослідниця має на увазі, що соціальний захист треба розуміти як забезпечення від держави охорони навколишнього середовища, здоров'я, оплати праці та впевненості людей в інших заходах необхідних для нормального життя громадян та стабільного функціонування країни[1].

Бондаренко С. М., Бугас Н. В, пропонує поглянути на це значення з іншого, більш широкого спектра, визначаючи, що соціальний захист є допомогою в декількох галузях: трудовому праві, сімейному, житловому, цивільному та екологічному.

Таблиця 1.1

Основні варіанти тлумачення поняття «Соціальний захист»

Автор	Значення поняття «соціального захисту»
Бондар М.	Діяльність держави, спрямовану на забезпечення процесу формування і розвитку повноцінної особистості [1].
Бондаренко С. М., Бугас Н. В,	У розрізі чіткого та невід'ємного поєднання з соціальним забезпеченням, розуміючи кожен з цих термінів як складову впровадження іншого [3].
Бурлака О.	Система соціальних та економічних прав та гарантій, що закріплюються державою і реалізуються її соціальною політикою на основі механізмів забезпечення життєвого рівня, достатнього для відтворення і розвитку особистості на всіх етапах життєдіяльності людини [12].
Джуган В. О.	Політика держави щодо забезпечення конституційних прав і мінімальних гарантій людині незалежно від її місця проживання, національності, статі і віку [19]
Гуріна О. В., Корнєва Н. О.	Сукупність законодавчо закріплених економічних, правових і соціальних гарантій, які надає суспільство кожному своєму члену в разі безробіття, втрати або різкого скорочення доходів, хвороби, народження дитини, виробничої травми, інвалідності, старості тощо [18].
Коленда Н. В.	Реалізація права на забезпечення в разі повної, часткової, або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від людини причин, а також в старості, та в інших випадках передбачених законодавством [25]
Юридичне поняття	Система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків [34]
За Законом України «Про соціальний захист»	Протидія соціальному напруженню в суспільстві, що може бути зумовлене майновою, етнічною, релігійною чи іншою нерівністю, пом'якшення наслідків бідності та інших негативних явищ, забезпечення рівня життя непрацездатного населення не нижче прожиткового мінімуму встановленого державою
Авторське бачення	Сукупність заходів з запобігання виникненню негативних соціальних явищ з метою забезпечення соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків

Дослідники Гринчишин І. М., Проць В. І. розглядають соціальний захист з боку поєднання з соціальним забезпеченням, чітко та невід'ємно, вважаючи кожне з цих значень як причинно-наслідкові зв'язки[23].

Нестерчук Ю.О., Жарун О.В., Чернега І.І., Бленда Н.О., Костюк В.С. [27] розглядають соціальний захист як систему економічних та соціальних прав, що гарантуються державою та впроваджуються її соціальною політикою засновуючись на принципах забезпечення достатнього життєвого рівня для розвитку громадян на різних етапах життя особистості. На мою думку це визначення є найвдалішим, тому що враховує обіцяні державою соціально-економічні права і пояснюють завдання цих гарантій.

За Полінкевич О. М. видно визначення соціального захисту, як політики держави, як гаранта дотримання прав і мінімальних доходів людини незалежно від її місця знаходження, статі, національності та віку[28].

Стащук О.В., Гергола С.В., Комар-Стаховська К.П. [35] досліджуючи соціальний захист вважають, що це поняття можна трактувати як систему економічних, соціальних та правових стандартів закріплених законодавством, які будуть надані кожному громадянину в разі потрапляння в складні життєві обставини, втрати доходів, безробіттю, інвалідності тощо. Це визначення не показує законодавчих гарантій, які надані суспільством громадянину.

Токарський Т. Б. вважає соціальний захист як систему заходів проявлення деяких чинників на різних етапах їх проявлення і розвитку та з надання соціальних гарантій на етапах ризиків потрапляння до складних життєвих обставин деяких груп суспільства [40].

За Яковленко М. соціальний захист є системою форм, які підходять для надання захисту від різних ризиків та гарантує у випадку погіршення фінансового стану особи[49].

Шевчук П. І. вважає соціальний захист реалізацією прав на допомогу, яку гарантує держава у разі втрати працездатності, повної або часткової, втрати годувальника та інших незалежних від людини випадків передбачених законодавчою базою[46].

Шимко Я. Р надає поняттю соціальний захист своє визначення. Дослідниця вважає, що до цього поняття входить сукупна діяльність держави та органів місцевого самоврядування, організацій не заборонених законодавством, які допомагають та надають сприятливе для людини навколишнє середовище, підприємства, які працюють в системі охорони материнства та дитинства, охорони здоров'я громадян, навчання та професійного орієнтування громадян, регулювання та стабілізування прибутків та моніторинг видатків, надання громадянам житла, матеріального обслуговування та забезпечення працездатних людей соціальною підтримкою[48].

Схожої думки вченні соціально-економічних наук Садова У. Я., Рісна Р. Р. Дослідники вважають, держава може забезпечити соціальний захист категоріям, які його потребують шляхом здійснення соціальної функції у розрізі суспільних відносин[29].

В широкому понятті соціальний захист є окремим визначенням суспільних відносин, які є в державному органі, який показує спроможність суспільних відносин, які існують у суспільстві і державі для забезпечення рівних та достатніх можливостей людини для різного типу розвитку та гідного життя.

Дослідники, які вивчають питання соціального захисту населення в умовах стрімкого сучасного розвитку, мають єдину думку щодо соціального захисту як прояву, який стосується категорій громадян, які опинились в складних життєвих обставинах та малозабезпечених верств населення. Далі, розглянувши вище зазначені завдання соціального захисту різняться. Дослідники вважають соціальний захист як більш широку програму для суспільства та різних його категорій в прагненні досягнути рівноправного рівню життя громадян. Але завдяки вченим можна виділити позитивні моменти, кожен зазначений в дослідах момент має своє місце в системах соціального захисту у більшості держав, які займають високі місця у розвитку та підтриманню рівня життя у своїх країнах.

Так пояснення та розкриття поняття соціального захисту є дискусійним та має різні значення у колах дослідників та вчених. Його порівнюють із соціальним забезпеченням, а інколи й надають йому протилежного значення.

Треба спробувати надати цьому поняттю сукупного, власного значення за допомогою узагальнення всього запропонованого науковцями матеріалу:

- це ряд відносин у суспільстві, яка є на меті задоволення потреб громадян та їх особистих матеріальних інтересів шляхом розподілу активів спеціальних фондів;

- виконується державою завдяки коштам суспільства;

- кошти, які зазначені вище надаються додатково до заробітної плати або замість неї за критеріями визначеними законом України при втраті працездатності або зниження заробітної плати тощо.

Під час здійснення державою заходів щодо соціального захисту можна виділити три рівні:

- державний рівень це рівень у якому розподіл видатків відбувається на суспільному рівні. Цей рівень представлений сукупністю соціального забезпечення в державі шляхом соціальної допомоги та соціальним страхуванням;

- другий рівень суспільний. Цей рівень виконується шляхом розподілу доходів в одній категорії населення, у визначеному колективі профспілковій організації тощо.

- третій рівень – індивідуальний. За цим рівнем розподіл доходів виконується в індивідуальному порядку щодо законодавства та відповідно потреб та спроможності колективів та окремих осіб. На цей рівень впливають заощадження індивідуальні та групові, страхування та інше.

Якісними складовими соціального захисту громадян в Україні є:

- соціальне забезпечення;

- соціальна допомога;

- соціальне страхування;

- соціальні гарантії держави населенню.

Так, соціальний захист населення в Україні є системою соціально-економічних відносин. Так, як наслідки ризиків соціального характеру мають вплив на стабільність у державі головним об’єктом який регулює соціальний захист є держава.

Аналізуючи соціальні ризики та їх вплив на рівень життя громадян, соціальний захист та його чинники з’єднуються такими елементами:

- соціальні пільги окремим категоріям населення;
- соціальне страхування;
- соціальна допомога;
- соціальне забезпечення.

Соціальну діяльність держави, потрібно розглядати, як сукупність соціальних, економічних та правових відносин, які направлені на досягнення достатнього рівня життя осіб та сімей.

Таким чином, соціальний захист та його структура невід’ємно пов’язана з державною діяльністю у сфері соціального захисту. Під цим значенням треба розуміти практичну реалізацію напрямів соціальної політики, як важливу складову державної функції.

Так, соціальний захист має декілька понять, широке та вузьке. У першому розумінні, широкому, соціальний захист представлений, як функція держави, направлена на формування повноцінного громадянина та розвитку особистості, надання умов для соціалізації й утворення особистості в житті. У другому, вузькому, як система соціальних, економічних та правових гарантій, які гарантують додержання важливих соціально-економічних прав людини.

Характер функціонування трансформаційної економіки зумовлює інтенсивний процес розшарування суспільства з сильною диференціацією доходів, загостренням протилежних полюсів, розмиванням груп із середніми доходами та збільшенням частки населення.

Хоча частка заможних людей залишається відносно стабільною, у той же час концентрація їхнього багатства стрімко зростає (тобто нерівність у доходах виникає в основному внаслідок зростання бідності), що спричиняє соціально-економічний стрес для бідних людей і водночас маргіналізованих до суспільства.

Заходи держави щодо соціальної підтримки громадян України є невиправданими та не запобігають виникненню нових соціальних проблем.

Протягом багатьох років український уряд не міг підтримувати мінімальні зарплати та пенсії відповідно до зростання вартості найнижчого споживчого кошика.

Бідність, безробіття та соціальна нестабільність мають значний негативний вплив на відтворення фізичного та розумового потенціалу людей. Історія знає різні види соціального забезпечення людей. Вони відрізняються тим, які частини населення захищені, хто їх захищає і які заходи соціального захисту застосовуються.

Соціальний захист населення від негативних, але невідворотних наслідків розвитку ринкової економіки (загроза безробіття, вплив вільних цін на рівень національного доходу), якщо метою є національний рівень життя) в першу чергу реалізується державою за участю профспілок та інших організацій громадянського суспільства. При цьому заходи соціального захисту мають передусім економічний характер. Соціальний захист – це, перш за все, питання соціальної справедливості, що забезпечує нормальний розвиток національної економіки. Вона не може бути зведена до перерозподільної функції і вимагає запобіжних заходів для запобігання негативним проявам ринкової економіки.

Характеристика укрупнених показників, що входять до класифікатора офіційної державної статистики доходів і витрат населення, наведена на рисунку 1.1. Термін «соціальний захист» стосується цілого ряду всіх форм, які використовуються суспільством для захисту від ризиків хвороби та старості, а також для захисту від скорочення або втрати доходу.

Соціальний захист населення - це комплекс економічних, соціальних та правових заходів, а також сукупність інститутів, що забезпечують усім громадянам рівні можливості для підтримання достойного рівня життя, а також забезпечують підтримку окремих груп населення.

Розрізняють такі види соціального захисту як: активний, що передбачає створення нових робочих місць, перенавчання персоналу, збереження існуючих робочих місць, та пасивний, що забезпечує виплату допомоги та дотацій.

Рис. 1.1. Механізм соціального захисту населення

В структурі соціального захисту виділяють чотири рівні:

- перший: гарантії базові, що забезпечують індивіда у випадку хвороби, старіння (це обмежений захист);

- другий: гарантії додаткові (або факультативні - за бажанням) або обов'язкові, що поліпшують здоров'я або утримання - залежать від соціально-економічної політики країни, що їх надає;

- третій: прості доповнення (передбачені оподаткуванням), що надають можливість збільшити гарантії проти ризиків (госпіталізація, старіння);

- четвертий: захист, що забезпечується персонально за рахунок доходу.

Механізми соціального захисту різних категорій суттєво відрізняються (табл.1.2). Так, щодо ветеранів праці та військової служби, учасників війни, громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи або мають особливі заслуги перед Батьківщиною, законодавством України передбачено, по перше, підвищені розміри пенсій, а, по друге, низку соціально-побутових пільг, які диференційовані для різних категорій громадян.

Таблиця 1.2.

Механізми соціального захисту різних категорій населення

Цільові групи	Механізми соціального захисту
Діти	Грошова допомога
Сім'ї з дітьми	Грошова допомога: - у зв'язку з народженням дитини; - по догляду за дитиною до 3-х років.
Малозабезпечені сім'ї	Грошова допомога; житлові субсидії.
Молодь	кредити на освіту; житлові програми.
Інваліди, інваліди з дитинства та діти-інваліди	Пенсії; грошові допомоги.
Працююче населення	Страхування від випадків, передбачених державним загальнообов'язковим соціальним страхуванням; сприйняття зайнятості; заробітна плата.
Особи похилого віку	Пенсії; соціальне обслуговування; соціальна допомога (для осіб, які не мають права на пенсію).
Пільговики	Зменшення плати за житло та послуги; податкові пільги.
Всі	Забезпечення державних стандартів і гарантій.

Соціальна підтримка інвалідів (забезпечення медикаментами, технічними засобами, різні види грошової допомоги) здійснюється за рахунок коштів фонду соціального захисту інвалідів України. Останній, у свою чергу, формується шляхом стягнення штрафів з підприємств, що мають серед працюючих менш ніж 4 відсотки інвалідів.

Сім'ям з дітьми надається допомога у зв'язку вагітністю та пологами, одноразова допомога при народженні дитини, допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, допомога на дітей, які перебувають під опікою або піклуванням.

Всі ці види допомоги, так само як і допомога малозабезпеченим сім'ям, прив'язані до прожиткового мінімуму. Тобто вони мають забезпечити дохід не менший, ніж прожитковий мінімум на кожного члена сім'ї. Однак найближчими роками виконання у повному обсязі цієї норми законодавства вельми проблематичне. У зв'язку з цим (і така можливість передбачена відповідними законами) щорічно при затвердженні Державного бюджету визначається так званий рівень забезпечення прожиткового мінімуму.

Соціальний захист безробітних і громадян, які частково або повністю втратили працездатність, здійснюється шляхом обов'язкового державного страхування. Відповідні страхові внески в основному сплачують підприємства, але при страхуванні на випадок безробіття їх сплачують також і наймані працівники. Для пенсіонерів основним засобом соціального захисту є пенсійне забезпечення, питання реформування якого далі буде розглянуто окремо.

Фінансування соціальних витрат в Україні здійснюється не тільки за рахунок бюджетних надходжень, але також за рахунок накопичених страхових внесків (соціальні виплати Фонду соціального страхування з тимчасової непрацездатності, витрати Фонду обов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, витрати Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві) (рис. 1.2).

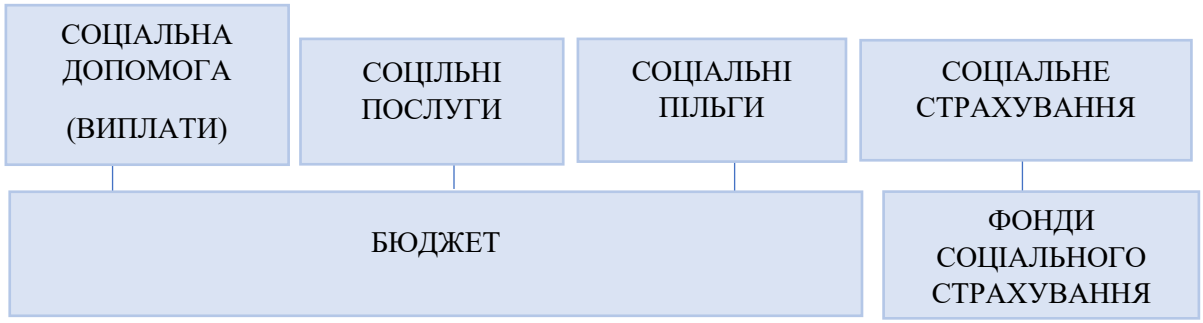

Рис. 1.2. Схема фінансування системи соціального захисту населення в Україні

Отже, значне майнове розшарування, концентрація значних обсягів матеріальних активів у руках незначної частини населення, різке падіння життєвого рівня переважної більшості населення України свідчить про недосконаліть існуючої системи соціального захисту, яка не забезпечує надання в потрібному обсязі допомоги нужденним громадянам, а навпаки, сприяє зростанню доходів заможних верств населення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Характеристика діяльності Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради (УМР) є структурним підрозділом Уманської міської ради. Метою діяльності Управління праці та соціального захисту населення УМР є забезпечення в межах визначених законодавством прав членів територіальної громади в сфері соціального захисту населення, шляхом здійснення нагляду за додержанням на території Уманської територіальної громади вимог законодавства у цій сфері, виконання відповідних державних і місцевих програм соціального захисту, надання населенню якісних соціальних послуг як безпосередньо, так і через мережу комунальних підприємств, установ і закладів соціального обслуговування. За організаційно-правовою формою, дана установа є: комунальним закладом, а за формою власності - державна власність / власність територіальних громад (Уманської міської територіальної громади).

Структуру Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради

Рис. 2.1 Структура Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради

У своїй діяльності Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради керується: Конституцією України; Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод; Європейською хартією місцевого самоврядування, іншими міжнародними договорами та правовими актами ратифікованими Верховною Радою України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про державну службу» та іншими законами України та з питань організації діяльності органів місцевого самоврядування та в сфері соціального захисту населення; постановами Верховної Ради України; актами Президента України; декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; Статутом Уманської міської територіальної громади; рішеннями міської ради і виконавчого комітету; розпорядженнями міського голови.

Основним завданням управління є забезпечення реалізації державної соціальної політики в місті Умань у сфері соціального захисту населення, а саме:

1) забезпечення реалізації державної політики у сфері соціально-трудових відносин, оплати і належних умов праці, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та тих, які підлягають звільненню із Збройних Сил України та інших військових формувань; організацію ефективного співробітництва місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з профспілками та їх об’єднаннями, організаціями роботодавців та їх об’єднаннями;

2) забезпечення реалізації державної політики з питань соціального захисту населення, підтримки сім'ї, попередження насильства в сім’ї; забезпечення рівності прав чоловіків та жінок, оздоровлення та відпочинку дітей, протидії торгівлі людьми, виконання програм і здійснення заходів у цій сфері;

3) призначення та виплата соціальної допомоги, компенсацій та інших соціальних виплат, встановлених законодавством України, надання субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива;

4) організація соціального обслуговування населення, здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг, у тому числі соціального супроводу сімей/осіб, шляхом розвитку спеціалізованих закладів, установ та служб та залучення недержавних організацій, які надають соціальні послуги;

5) розроблення та організація виконання комплексних програм та заходів щодо поліпшення становища соціально вразливих верств населення, сімей та громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах, та всебічне сприяння в отриманні ними соціальних виплат та послуг за місцем проживання, перебування;

6) забезпечення соціальної інтеграції інвалідів, сприяння створенню умов для безперешкодного доступу інвалідів до об'єктів соціальної інфраструктури;

7) реалізація державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей, розроблення та виконання відповідних регіональних програм;

8) здійснення нагляду за додержанням вимог законодавства під час призначення (перерахунку) та виплати пенсій органами Пенсійного фонду України; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи;

9) розроблення та організація виконання комплексних програм та заходів щодо забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок, протидії торгівлі людьми.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради забезпечує надання не лише матеріальної допомоги, а й гуманітарної, зокрема понад 50 тисяч переселенців змогли вже нею скористатись.

Адресна соціальна допомога стає одним з основних інструментів подолання бідності. Це - допомога нужденним громадянам. Саме тому виникла необхідність у запровадженні інституту соціальних інспекторів, які працюють в Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради та покликані виконувати саме функції визначення нужденності громадян та допомагати їм одержати необхідну допомогу.

Основні дії, які повинні виконувати соціальні інспектори проілюстровано на рис. 2.2.

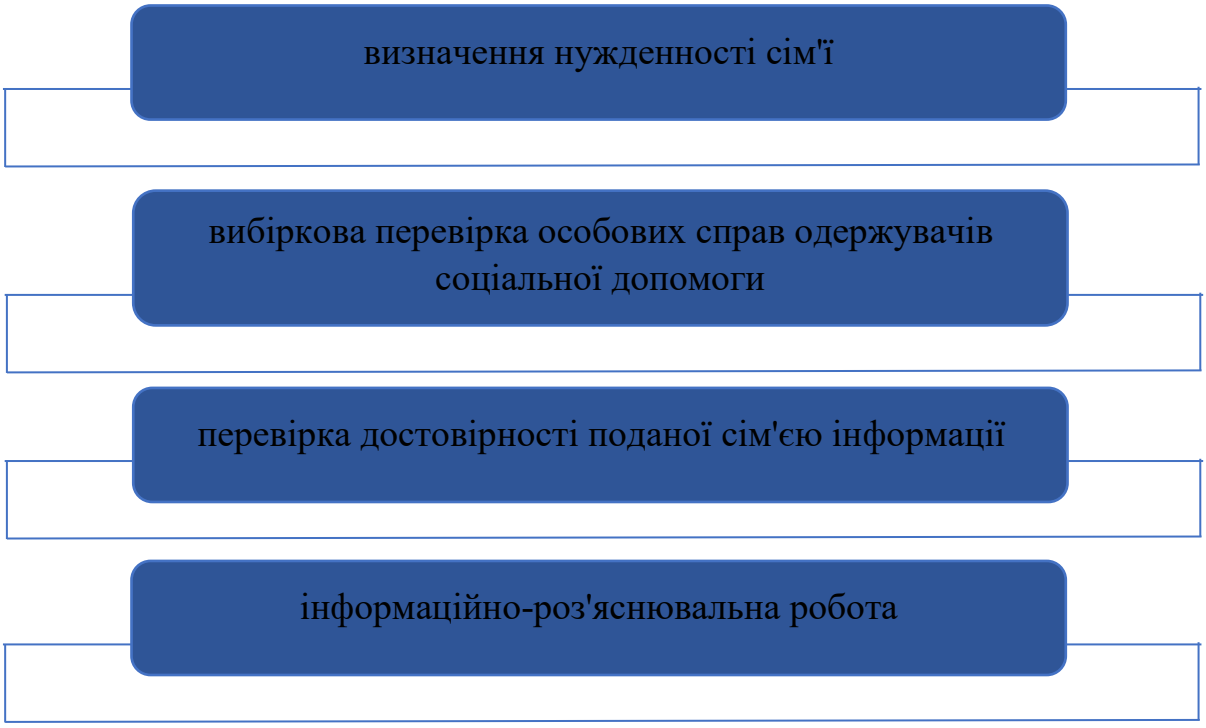

Рис. 2.2 Основні види діяльності роботи соціального інспектора

У своїй діяльності вони керуються Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Соціальний інспектор проводить перевірки нужденності сімей, які звертаються за наданням державної допомоги. Такий вид перевірки здійснюється: у випадках, коли соціальна допомога може бути призначена як виняток; за умов, коли при прийомі документів у спеціаліста виникають сумніви; у разі необхідності визначення поважних чи незалежних причин подання сім'єю відомостей про відсутність доходів або їхній низький рівень.

Після проведення усіх необхідних перевірок соціальний інспектор призначає відповідний вид соціальної адресної допомоги, а саме: допомога на дітей одинокій матері; допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням; допомога при народженні дитини; державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; державна соціальна допомога малозабезпеченим сім’ям; допомога багатодітним сім’ям та інші. Тільки після обробки та перевірки усіх необхідних документів, і затвердження суми для грошової допомоги відповідно до Державного бюджету України, інспектори Управління праці та соціального захисту населення Уманської

міської ради зможуть призначити строк та обсяг виплати допомоги особам певної нужденної категорії населення.

З перших днів війни в Уманській міській територіальній громаді знайшли прихисток тисячі українців, які вимушено перемістились з окупованих територій та територій, де відбуваються активні бойові дії. Для підтримки внутрішньо переміщених осіб у квітні 2022 року у місті створили Гуманітарний центр речей на базі Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради. У ньому люди могли підібрати необхідний одяг та взуття для себе та своїх рідних, іграшки, постільну білизну, рушники, а іноді й – дитячі візочки чи колиски. Щоб отримати необхідні речі, необхідно було надати довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи або документ, що посвідчує особу (паспорт або через застосунок «Дія»).

Важливим напрямом у роботі Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради під час воєнного стану є психологічна підтримка населення, тому на базі Уманського міського центру соціальних служб цілодобово надається психологічна допомога уманчанам та біженцям. Також є перелік психологів та їхні контакти для підтримання постійного зв'язку та забезпечення підтримки усім, хто цього потребує.

На жаль, останньою прикрою новиною у роботі Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради стало збільшення суми відшкодування витрат на поховання загиблих у російсько-українській війні. Під час засідання сесії міської ради, яке відбулось 28 квітня 2023 року, депутати підтримали рішення про збільшення суми відшкодування витрат з 20 до 25 тисяч гривень на поховання загиблих (померлих) осіб внаслідок російсько-української війни. Окрім відшкодування на поховання загиблих (померлих) Захисників та Захисниць Громади, отримати компенсацію на поховання можуть родичі цивільних осіб, які загинули внаслідок ракетних ударів по інфраструктурі та житловим об’єктам Уманської територіальної громади, а також родичі осіб, які виконували службовий обов’язок по забезпеченню функціонування об’єктів критичної інфраструктури та працівників органів державної влади, місцевого

самоврядування, підприємств, установ та закладів, які забезпечують життєдіяльність Уманської територіальної громади.

Одним із надважливих кроків для Уманської територіальної громади за сприяння голови Уманської міської ради та Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради стало відкриття Реабілітаційного комплексу «Гармонія», який пропонує послуги ударно-хвильової терапії, як ефективний засіб для лікування захворювань опорно-рухового апарату, пов'язаних із перенапруженням. Також відкрито центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю "Пролісок". Відкриття такої організації є дуже важливим для діток, оскільки за досить невеликий проміжок часу тисячі дітей зможуть реабілітуватись та відпочити від пережитих страхіть, викликаних війною. Основним напрямком діяльності даного центру стала саме психологічна реабілітація дітей.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради є одним із найважливіших інститутів, який забезпечує гарантування державної допомоги у фактичній та грошовій формах різним категоріям населення, що цього потребують.

За сприяння Уманської міської ради та управління праці та соціального захисту населення в Уманській міській територіальній громаді працює мобільна бригада соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього або гендерно зумовленого насильства м. Умань.

2.2. Аналіз надання соціального захисту найбільш вразливих верств населення Уманської територіальної громади

Основні показники економічного та соціального розвитку Уманської міської територіальної громади на 2022-2025 роки сформовано за даними виконавчих органів Уманської міської ради та територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади в місті.

Програма містить перелік галузевих та загальноміських програм, які будуть діяти в рамках Програми економічного і соціального розвитку Уманської

міської територіальної громади на 2022-2025 роки.

Фінансування передбачених у Програмі заходів буде здійснюватися за рахунок коштів місцевого, обласного та державного бюджетів, коштів Державного фонду регіонального розвитку та коштів, залучених у рамках міжнародних проектів та грантів, власних коштів суб'єктів господарювання та інших джерел, не заборонених законодавством.

Таблиця 2.1.

Основні показники економічного розвитку Уманської міської територіальної громади

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	2024р прогноз	2025р прогноз
Чисельність наявного населення (середньорічна), тис. осіб	82,4	83,4	82,7	82,4	82,0
Обсяг прийнятого в експлуатацію житла, кв. м.	41 278	42 000	50 100	58 500	65 000
Обсяг експорту товарів, млн. дол. США	10,2	10,6	10,7	10,7	10,7
Обсяг імпорту товарів, млн. дол. США	13,9	12,5	12,6	12,6	12,6
Показники ринку праці					
Середньооблікова кількість штатних працівників, зайнятих у галузях економіки, тис. осіб	15,1	15,2	15,2	15,0	15,0
Фонд оплата праці працівників, зайнятих у галузях економіки (без малих підприємств та військовослужбовців), млн. грн.	1659,8	1876,0	2158,0	2406,4	2671,2
Середньомісячна заробітна плата працівників, зайнятих у галузях економіки, грн.	9266,0	10288,0	11831,0	13369,0	14840,0

З аналізу таблиці 2.1. бачимо, що всі показники економічного розвитку Уманської міської територіальної громади протягом досліджуваного періоду залишилися на тому ж рівні. Лише відзначається збільшення по фонду оплати праці на 498,2 млн. грн у 2023р. проти 2021р. та середньомісячної заробітної плати на 2565 грн. Прогнозується збільшення показників окрім чисельність наявного населення та обсягу імпорту товарів.

Таблиця 2.2.

Основні показники розвитку охорони здоров'я Уманської міської територіальної громади

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	2024р прогноз	2025р прогноз
Лікувально-профілактичні установи:	6	6	5	5	5
КНП «УМАНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА МІСЬКА ЛІКАРНЯ»	1	1	1	1	1
Кількість лікарняних ліжок	290	290	290	290	290
Кількість посад лікарів усіх спеціальностей	133,7	164,5	164,5	164,5	164,5
Кількість середнього медичного персоналу	305,7	328,7	328,7	328,7	328,7
КНП «УМАНСЬКИЙ ПОЛОГОВИЙ БУДИНОК»	1	1	1	1	1
Кількість лікарняних ліжок	70,0	70,0	70,0	70,0	70,0
Кількість посад лікарів усіх спеціальностей	27.0	27,0	28,0	28,0	28,0
Кількість середнього медичного персоналу	48,0	46,0	46,0	46,0	46,0
КНП «УМАНСЬКА СТОМАТОЛОГІЧНА ПОЛІКЛІНІКА»	1	1	1	1	1
Кількість лікарняних ліжок	-	-	-	-	-
Кількість посад лікарів усіх спеціальностей	43,0	43,0	43,0	43,0	43,0
Кількість середнього медичного персоналу	29,0	29,0	29,0	29.0	29,0
КНП «УМАНСЬКА ПСИХІАТРИЧНА ЛІКАРНЯ»	1	1	1	1	1
Кількість лікарняних ліжок	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0
Кількість посад лікарів усіх спеціальностей	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
Кількість середнього медичного персоналу	37,75	37,75	37,75	37,75	37,75
КНП «Уманський Міський ЦЕНТР Первинної Медико-Санітарної Допомоги»	1	1	1	1	1
Кількість лікарняних ліжок	-	-	-	-	-
Кількість посад лікарів усіх спеціальностей	75,2	75,2	75,2	75,2	75,2
Кількість середнього медичного персоналу	106,0	106,0	106,0	106.0	106,0
КНП «УМАНСЬКА ДИТЯЧА ЛІКАРНЯ»	1	1	-	-	-
Кількість лікарняних ліжок	35,0	35,0	-	-	-
Кількість посад лікарів усіх спеціальностей	19,0	19,0	-	-	-

Основні показники розвитку охорони здоров'я Уманської міської територіальної громади вподовж 2021-2023рр знаходяться на стабільних

тенденціях і мало чим відрізняються від прогнозованих даних.

Таблиця 2.3.

Основні показники розвитку освіти Уманської міської територіальної громади

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	2024р прогноз	2025р прогноз
Кількість закладів дошкільної освіти та структурних дошкільних підрозділів у навчально-виховних комплексах та початкових школах), одиниць	23	24	24	24	24
Кількість вихованців у дошкільних закладах	2952	2988	2900	2900	2900
Кількість закладів загальної і середньої освіти, одиниць	16	17	17	17	17
в т.ч. початкових шкіл	2	2	2	2	2
Кількість учнів	8740	8667	8700	8700	8700
Комунальний заклад «Уманський навчально- реабілітаційний центр Черкаської обласної ради»	1	1	1	1	1
Кількість вищих закладів освіти, одиниць	9	9	9	9	9
Кількість професійно-технічних навчальних закладів, одиниць	2	2	2	2	2

Щодо оцінки основних показників розвитку освіти Уманської міської територіальної громади, то відзначаються незначні їх коливання. Так, прогнозується зменшення кількості учнів у 2025 році на 40 осіб та вихованців у дошкільних закладах на 52 особи порівняно із 2021р. Всі решта показників не зазнали змін.

Аналізуючи основні показники розвитку закладів соціального забезпечення Уманської міської територіальної громади слід відзначити позитивну тенденцію (табл. 2.4.). Так збільшено надання послуг центром інтегрованих соціальних послуг управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради на 124 порівняно з базисним роком.

Будинок ветеранів теж має стабільну якість надання послуг, збільшено надання послуг вразливим особам на 8 одиниць, Центр соціальної підтримки дітей та сімей підвищив свої показники до 3530, що на 20 одиниць більше показника 2021року.

Таблиця 2.4.

Основні показники розвитку закладів соціального забезпечення Уманської міської територіальної громади

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	2024р прогноз	2025р прогноз
Центр інтегрованих соціальних послуг управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, надано послуг, в т.ч.:	14762	14824	14886	14948	15010
-відділення соціальної допомоги вдома, обслужено осіб	2784	2790	2796	2802	2808
-відділення денного перебування, надано послуг	730	735	740	745	750
-відділення соціально-медичних послуг, надано послуг	850	855	860	865	870
-Будинок ветеранів (4 відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання: вул. Мічуріна, вул. Республіканська, вул. Комарова, вул. Петропавлівська), надано послуг	100	100	100	100	100
-відділення благодійної діяльності, надано послуг	3515	3520	3525	3530	3535
-Центр обліку бездомних осіб, надано послуг	54	56	58	60	62
-Комплекс надання соціальних послуг вразливим особам, надано послуг	126	130	134	138	142
- Центр соціальної підтримки дітей та сімей, надано послуг	3510	3520	3530	3540	3550
-відділення реабілітації, оздоровлення та відпочинку змішаного типу «Буг», надано послуг	340	350	360	370	380
- відділення інклюзивного соціально-реабілітаційного туризму, надано послуг	1455	1460	1465	1470	1475
- пункт прокату, обслужено осіб	105	110	115	120	125

Основні показники розвитку соціального забезпечення пільгових категорій громадян Уманської міської територіальної громади покращуються.

Таблиця 2.5.

Основні показники розвитку соціального забезпечення пільгових категорій громадян Уманської міської територіальної громади

Показник	2021р.	2022р.	2023р.	2024р прогноз	2025р прогноз
Надано пільга, в т.ч. з міського бюджету відповідно до міської програми соціальної допомоги «Турбота», всього осіб	22266	22077	22073	22123	22200
Призначено субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, звернень	12357	12400	12600	13000	13200
Виплачена щорічну разову грошову допомогу ветеранам війни до 9 травня, осіб	824	766	815	855	900
Виплачено компенсаційних виплат постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи осіб	801	799	790	782	771
Призначено різних видів соціальних допомог, осіб	6383	6400	6600	6700	6800
Забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, осіб	1235	1200	1250	1300	1300
Забезпечення санаторно-курортними путівками осіб	148	224	236	248	257
Реабілітація учасників АТО, осіб	13	17	20	20	20
Забезпечення оздоровленням та відпочинком дітей шкільного віку, в т.ч. дітей пільгової категорії, осіб:					
- літній табір санаторного типу «Мрія», осіб;	4691	5068	4691	4527	4527
- Центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Пролісок», осіб;	82	85	88	90	95
- відділення реабілітації, оздоровлення та відпочинку змішаного типу «Буг», осіб	85	100	110	120	130
Впровадження інноваційної форми соціальної послуги тимчасового патронату над дітьми	1 сім'я патронатного вихователя	1 сім'я патронатного вихователя	1 сім'я патронатного вихователя	1 сім'я патронатного вихователя	1 сім'я патронатного вихователя

До числа найбільш вразливих верств населення входять не лише люди похилого віку, діти з неблагополучних сімей чи малозабезпечені, а й також герої-воїни АТО/ООС та їхні родини. На жаль, згідно зі статистичними даними, які надані Управлінням праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, кількість осіб, що входять до числа осіб, що опинились у складних життєвих обставинах, змінюється кожного року. У періоді за 2018 - 2022 роки спостерігається наступна динаміка по кожному виду, що входить до даної

категорії. Основну інформацію щодо осіб, які мають право на отримання пільг відображено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Особи, що мають право на пільги (кількість осіб)

Категорія	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Всього пільговиків	86946	84818	79109	77828	75432
Особи з інвалідністю внаслідок війни АТО/ООС	165	236	299	335	356
Учасники бойових дій	5788	6014	6186	6836	6828
Сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни АТО/ООС	88	73	81	101	115
Членів сімей загиблих(померлих) в АТО	96	111	128	155	162
Діти війни	20490	18176	14445	14978	13387
Загальна кількість пенсіонерів	-	90017	87522	87522	87563
Пенсіонери, які отримують пенсію по інвалідності	-	15409	15615	15540	15684
Пенсіонери, які отримують пенсію за віком	60505	68782	67841	66413	66402
Багатодітні та малозабезпечені родини	2158	2312	2257	2249	2162
Внутрішньо переміщені особи	6156	6289	6128	6243	2149

З аналізу таблиці 2.6. видно, що майже по кожному виду даної категорії кількість осіб постійно збільшується (за винятком пенсіонерів, що отримують пенсію за віком; дітей війни; учасників бойових дій; багатодітних та малозабезпечених родин). Через виникнення нових негативних чинників відсоток смертності серед пенсіонерів постійно зростає.

Розглянувши окремо кожну категорію, то зможемо дійти наступних висновків: 1) кількість осіб, що входять до числа осіб з інвалідністю внаслідок війни АТО/ООС та учасників бойових дій у даному періоді постійно зростає, на жаль, після закінчення війни, коли будуть оприлюднені всі статистичні, частина представників цієї категорії суттєво зміниться в сторону збільшення; 2) кількість дітей війни навпаки мала тенденцію до зменшення, це могло бути викликано тим, що більша частина таких дітей мігрувала за кордон, щоб полегшити наслідки отриманої травми внаслідок війни, але все ж таки після закінчення

повномасштабної війни число таких дітей значно збільшиться; 3) число багатодітних та малозабезпечених сімей постійно варіювалось в певних межах, але з 2022 року дана ситуація змінилась, оскільки є одна суттєва умова: якщо працездатний чоловік або син, який досяг 18-річного віку, могли вступати до рядів Збройних Сил України або були призвані до військової служби, то через цю обставину сім'я більше не могла отримувати даний вид державної допомоги.

Як зазначалось у попередньому розділі, систему соціальної допомоги в Україні складають житлова субсидія, допомога малозабезпеченим сім’ям, допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям-інвалідам, допомога сім’ям з дітьми. Випливаючи з цього державна соціальна допомога є адресною, а основні параметри соціальних гарантій визначаються на рівні держави.

7 березня 2022 року Уряд прийняв рішення щодо продовження виплати державних допомог без звернення одержувачів до управлінь соціального захисту населення на період введення воєнного стану та одного місяця після його припинення чи скасування. За заявою директорки Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради на період дії воєнного стану державна допомога буде нараховуватись автоматично: малозабезпеченим сім’ям; на дітей одиноким матерям; на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; допомога на хворих дітей; особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу; дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів; внутрішньо переміщеним особам; тимчасова допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату; особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю; особам, які не мають права на пенсію; а також особам з інвалідністю. Уманчанам, які відносяться до цих категорій, не потрібно приходити до управлінь соціального захисту, а в тому разі, якщо з’являються питання, варто зателефонувати до Прозорого офісу.

Згідно із статистичними даними Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради за період 2018-2022 рр., ми можемо спостерігати наступні зміни щодо фінансування адресних допомог сім'ям з дітьми, які подані у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Адресна державна соціальна допомога сім'ям з дітьми, грн

Категорія	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Надано та опрацьовано заяв на призначення державних допомог	21290	20884	20398	21897	6207 (за 1 квартал 2023)
Малозабезпечені сім’ї	37451829	33947893	40823974	57106102	76 396342
На дітей одиноким матерям	33475592	33481292	26959252	9877587	11 464770
На дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням	6 167317	6 462585	9632758	12224525	13 644520
Допомога по догляду за важкохворими дітьми	-	99 485	198 544	257 585	613 631
Допомога на дітей, які виховуються в багатодітних сім’ях	-	26283605	36897799	40419493	47114866

Аналізуючи дані таблиці по кожній категорії, ми констатуємо факт:

1) державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям у даному періоді змінювалась, але у 2022 році - вона була найбільшою, оскільки статтею 9 Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім’ям» установлено, що у 2022 році рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) для призначення допомоги відповідно до Закону у відсотковому співвідношенні до прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення становить: для працездатних осіб – 45%, для дітей: з січня 2022 – 130%, для осіб, які втратили працездатність, та осіб з інвалідністю – 100% відповідного прожиткового мінімуму, тобто це свідчить про те, що рівень забезпечення даної категорії збільшився;

2) також зазначаємо, що з 01.01.2022 набуває чинності Закон України від 02.02.2021 №1176-IX «Про внесення змін до статті 18 Закону України «Про державну допомогу сім’ям з дітьми» щодо підвищення розміру допомоги на дітей із тяжкими хворобами, яким не встановлено інвалідність» відповідно до якого розмір допомоги на дітей із тяжкими хворобами, яким не встановлено інвалідність становитиме два прожиткових мінімуми, встановлених для дітей відповідного віку;

3) надана сума видатків для державної допомоги на дітей, які виховуються у багатодітних сім’ях відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання соціальної підтримки багатодітним сім’ям» від 13.03.2019 №250 у 2022 році була найбільшою за вказаний період, оскільки прожитковий мінімум був збільшений, в а доплата на кожну дитину до 6 років призначається у розмірі 1700,00 грн.

Забезпечення осіб, які досягли пенсійного віку є важливим питанням, оскільки в силу різних життєвих обставин чи стану здоров'я, вони самостійно не можуть забезпечувати собі гідні умови для проживання у старості. Через це вони потребують додаткового матеріального забезпечення з боку держави. Для здійснення аналізу надання адресних допомог особам, які досягли пенсійного віку, варто звернутись до матеріалів поданих в таблиці 2.8, сформованої на основі звітів роботи Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради.

Таблиця 2.8

Адресна державна соціальна допомога особам, які досягли пенсійного віку, тис. грн

Категорія	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
На догляд за особами, які досягли 80 річного віку	-	-	437197	693143	-
Непрацюючій особі, яка досягла пенсійного віку, але не набула права на пенсію	321 879	619982	720281	975047	958497

Проаналізувавши отримані дані зі звітів та табл. 2.8. можемо констатувати наступне:

1) позитивною тенденцією у роботі даної формації є те, що сума видатків з бюджету на тимчасову допомогу непрацюючим особам, які досягли пенсійного віку, але не набули права на пенсію постійно збільшується, згідно постанови КМУ від 27 грудня 2017 р. № 1098 «Про затвердження Порядку призначення тимчасової державної соціальної допомоги непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату» виплачується тимчасова державна допомога непрацюючій особі, яка досягла пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату у зв’язку з відсутністю страхового стажу, яким вона була призначена до 01.01.2021 року, та у 2022 році здійснюється подовження призначених допомог особам, які досягли пенсійного віку, але не мають права на пенсію, виплачується державна грошова допомога у розмірі, що становить різницю між прожитковим мінімумом для осіб, які втратили працездатність, та середньомісячним сукупним доходом сім'ї з розрахунку на одну особу за попередні 6 місяців, але не більше 100% прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

2) на догляд за особами, які досягли 80 річного віку сума грошових видатків збільшувалась, проте дані за 2022 рік відсутні, але відомо що з 29 липня 2020 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову №663, якою внесено зміни до Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд, внесеними змінами запроваджено новий вид допомоги на догляд одиноким особам, які досягли 80- річного віку, державна соціальна допомога на догляд надається одиноким особам, які досягли 80-річного віку та за висновком лікарсько-консультативної комісії потребують постійного стороннього догляду і одержують пенсію відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» або Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», тобто допомога на догляд призначається у розмірі 40 % від прожиткового мінімуму для осіб, які втратити працездатність (з 01.07.2022 року – 30.11.2022

року - 810,20 грн, з 01.12.2022 року - 837,20 грн), а тому і сума видатків збільшилась.

Наступним важливим напрямком у діяльності Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради є надання необхідного матеріального забезпечення військовослужбовцям.

Відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, інші центральні органи виконавчої влади відповідно до їх компетенції розробляють та вносять у встановленому порядку пропозиції щодо грошового забезпечення військовослужбовців.

Сім’ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, в тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Тобто, із зазначених норм, що декларуються відповідним Законом Конституції України, можемо стверджувати наступне:

1) виплати військовослужбовцям у якості заробітної плати, премії, лікарняних та інших видів допомог є регулярними та постійними;

2) розмір даних виплат залежить від різних умов та чинників;

3) абсолютно усі громадяни, що належать до числа військовослужбовців мають право на отримання коштів особисто, незалежно від обставин.

Для більш детальнішого аналізу допомог, які отримують безпосередньо військовослужбовці в Уманській міській територіальній громаді, а саме ті, які гарантує Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, необхідно звернутись до статистики поданої у таблиці 2.9

Таблиця 2.9

Адресна державна соціальна допомога військовослужбовцям Уманської територіальної громади, тис. грн

Категорія	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Надання матеріальної грошової допомоги членам сімей загиблих(померлих) військовослужбовців	34, 61	14, 98	501,00	1 761,00	-
Надання муніципальної пільги демобілізованим військовослужбовцям, які брали участь в проведенні АТО/ООС на медичні стоматологічні послуги	-	240,18	223,74	599,29	209,95
Сума коштів профінансованих на заходи психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, санаторно-курортного лікування осіб з числа ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України	2030,13	1138,01	3 013,45	2 744,95	190,91

Зі звітів роботи Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, на жаль, ми не можемо дізнатись і проаналізувати у розрізі суму допомог, які отримують військові, оскільки дана інформація є конфіденційною, але є можливість розглянути інші загальні види матеріального забезпечення. Відповідно до поданих статистичних даних, ми можемо спостерігати таке: у період за 2018- 2022 рр. видатки з державного бюджету, які поступили на баланс Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, на надання матеріальної допомоги членам сімей загиблих військовослужбовців варіювались. Що стосовно надання певної матеріальної підтримки демобілізованих військовослужбовців, то на даний момент сума з видатків є найменшою, так як число демобілізованих військових займає дуже малий відсоток. Основною причиною цьому є те, що більша частина

чоловіків проходять військову службу у ряді мобілізованих (як цивільні громадяни, так і військові у резерві), а умовою для демобілізації під час воєнного стану є лише звільнення зі служби через важку травму, яка пройшла затвердження військово-лікувальною комісією або за наступною умовою по догляду за дружиною чи родичами першої лінії спорідненості у яких є I чи II ступінь інвалідності і за ними необхідний відповідний догляд.

З початку повномасштабного вторгнення держави-терористки росії, а саме з 2022 року, з'явились додаткові види виплат, які здійснюються за рахунок надходжень до місцевого бюджету такі як:

1) відшкодування витрат на поховання загиблих внаслідок військової агресії рф проти України військовослужбовців та інших осіб (1 384,387 тис. грн. з видатків бюджету);

2) надання одноразової матеріальної допомоги родинам цивільних осіб, що загинули та/ або отримали поранення внаслідок ракетного удару рф (2 225,000 тис. грн.).

Дослідивши питання надання державної адресної допомоги, що здійснюється Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, можна дійти таких основних коротких висновків, а саме:

1) в межах територіальної громади міста Умань громадяни, які входять до числа найбільш вразливих верств населення, мають право на отримання необхідного матеріального забезпечення встановленого законами України;

2) для отримання необхідної допомоги треба лише дотримуватись усіх необхідних умов та інструкцій;

3) виплати допомог по кожному види варіюються в певних межах по видаткам і по кількостям людей, що їх отримують;

4) робота Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради є постійною та без перебійною, навіть в умовах воєнного стану;

5) робота кожного з інспекторів є надважливою у діяльності даної формації та вимагає відповідного підходу до кожного хто звертається по допомогу.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УМАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Нині актуальним питанням для України є створення необхідних умов для роботи системи соціального забезпечення, оскільки під час воєнного стану в країні виникає велика кількість задач, які необхідно вирішити. Розв'язання нагальних питань, які стосуються соціальної сфери приведуть до успіхів у майбутньому.

Збільшення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, призводить до щорічного зростання кількості дітей, направлених до закладів інституційного догляду та виховання, тобто спеціалізованих інтернатів. Щороку близько 8 тис. дітей потрапляють до притулків для дітей та центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, близько 13 тис. дітей перебувають в стані гострого неблагополуччя, з яких 30 % вилучається із небезпечного середовища. Близько 5 тис. дітей страждають від кримінальних правопорушень, у тому числі понад 1 тис. – від тяжких та особливо тяжких злочинів [10].

На сьогодні при всіх державних установах міського та обласного значення утворені та функціонують служби у справах дітей, але їхні кадрові ресурси є недостатніми для забезпечення належного рівня соціального захисту дітей – мешканців відповідної території. Тому, на нашу думку, основними напрямками для покращення перебування даної категорії осіб можуть бути наступні:

1) забезпечення дітям та сім'ям з дітьми вільного доступу до послуг, яких вони потребують;

2) виявлення дітей з порушеннями розвитку, особливими освітніми потребами, а також сімей з дітьми на ранніх етапах вразливості та надання необхідної допомоги;

3) організація заходів, спрямованих на підвищення престижу сім'ї, посилення мотивації до реєстрації шлюбу та відповідального батьківства.

Одним із важливих напрямків у сфері соціального забезпечення є робота з малозабезпеченими сім'ями. Переважна частина з них перебуває у складних

життєвих обставинах і потребує необхідної матеріальної підтримки для забезпечення усіх потреб та бажань. Тому, на нашу думку, ефективними заходами у покращенні роботи з такими сім'ями є:

1) проведення інформаційно-роз’яснювальної кампанії серед населення з питань щодо покращення умов проживання;

2) залучення до державних соціальних програм, які спеціалізуються на питаннях працевлаштування на підприємства різного типу та/або створення власного бізнесу.

Також важливим напрямом є робота з людьми похилого віку, оскільки для переважної більшості таких осіб пенсія є єдиним джерелом доходів для існування. При цьому особи, які отримують малі пенсії, потребують додаткового соціального забезпечення. На сьогодні переважна частина працюючого населення отримує офіційну заробітну плату, що не перевищує двох розмірів мінімальної заробітної плати і лише 5 % беруть участь у системі недержавного пенсійного забезпечення (при цьому більшість внесків сплачуються нерегулярно і в недостатніх розмірах).

Водночас при незмінних демографічних умовах, коли чисельність населення у віці понад 60 років зростає, кількість економічно активного населення – зменшується (зменшення народжуваності, міграційні процеси), а стимули до формування заощаджень на старість відсутні, рівень пенсійного забезпечення майбутніх пенсіонерів буде знижуватися. Проблемою для людей похилого віку є недостатньо розвинена система надання соціальних послуг, відсутність інклюзивного середовища, що не дає їм можливості інтегруватися в соціум, вести повноцінне життя. Аби полегшити життя пенсіонерів ми розробили такі заходи, які варто було б включити у діяльність Департаменту соціальної політики ВМР:

1) запровадити механізм призначення пенсій при досягненні пенсійного віку без особистого звернення до територіального органу Пенсійного фонду України;

2) розробити та впровадити комп’ютерні програми для забезпечення автоматичного перерахунку пенсій.

Найактуальнішим питанням у покращенні діяльності Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради під час воєнного стану залишається соціальне забезпечення. Оскільки, дана категорія потребує необхідної підтримки постійно, але нині вона є просто життєво-необхідною. Так як законодавством нашої країни гарантується допомога військовослужбовцям і їхнім сім'ям, на період воєнного стану більшу увагу приділити виключно особам, що охороняють і відстоюють нашу територіальну цілісність. Мова йде не тільки про матеріальну та адресну допомогу, а також про інші сфери життєдіяльності військовослужбовців.

В Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради працює понад 48 працівників, до числа яких входять не лише соціальні інспектори, а й працівники інших ланок. Варто зазначити, що у своїй роботі кожному члену Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради потрібно бути максимально зосередженим на розгляді конкретного питання, через що витрачається багато енергії, а тому постійно потрібно відновлювати ресурси. Також важливою складовою ефективної роботи соціального інспектора є постійне професійне самовдосконалення, тобто поновлення набутих раніше знань, вмінь та навичок, саме тому ми пропонуємо запровадити такі заходи:

1) відповідне опрацювання нових нормативно-правових актів працівниками та подальша атестаційна перевірка керівниками;

2) проведення ознайомчих тренінгів та навчань щодо покращення рівня знань;

3) встановлення правильного часового менеджменту.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради працює в складних умовах воєнного часу, пристосовується до нових реалій життя, але це не заважає удосконалювати свою роботу, знаходити нові шляхи вирішення нагальних питань та стимулювати працівників до саморозвитку.

Надання соціальних послуг під час війни в Україні здійснюється у складних умовах. Саме ці обставини змушують до швидких змін механізмів надання соціальних послуг. Останні новини свідчать проте, що Україна стала

кандидатом на членство в Європейський Союз (ЄС). Європейська інтеграція є складним та суперечливим соціально-економічним процесом налагодження тісного співробітництва з усіма європейськими державами.

Що стосується соціального забезпечення, соціальних послуг на даний момент, то більшість європейських країн надають українцям-біженцям гуманітарну допомогу, соціальне страхування, медичне страхування. У майбутньому процеси сьогодення: обмін інформацією, досвід в соціальній сфері тощо посприяють змінам у системах соціального захисту кожної країни члена Європейського Союзу. Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо і внутрішньополітичній ситуації мають винятково важливе значення, так як співпраця з країною, яка змогла подолати усі наслідки війни та поділитись отриманим досвідом є важливими для усіх країн-партнерок ЄС.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради співпрацює з іноземними партнерами. За інтеграції швейцарських партнерів було створено швейцарсько-українську програму «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що реалізується Фондом Східна Європа у партнерстві із Міністерством цифрової трансформації України та впроваджено новий інструмент для громад – муніципальний чат-бот «СВОЇ». За допомогою якого члени Уманської територіальної громади можуть отримувати інформацію про муніципалітет, його діяльність, проєкти та прийняті рішення, адміністративні та інші послуги, інформацію про діяльність комунальних підприємств та надавачів комунальних послуг, відстежувати готовність замовлених послуг, з'єднуватися з відповідними сервісами, щоб передати дані лічильників та відстежити заборгованість по «комуналці», отримувати важливі новини, проголосувати в опитуваннях, підтримати проєкт громадського бюджету, записатися до електронної черги та багато іншого.

За підтримки представників фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, в Умані відкрили денний центр соціально-психологічної допомоги особам та кризові кімнати. Тут надають підтримку уманчанам, які постраждали від домашнього насильства. В тому числі – матерям з дітьми.

Відкриття такої установи є проявом підтримки сім'ям з дітьми, які опинились у важких життєвих обставинах та потребують необхідної допомоги.

Нині на обліку у м. Умань перебуває 132 дитини, які опинилися у складних життєвих обставинах, 31 – дитина постраждала від домашнього насильства. Постраждалі зможуть отримати «психологічну підтримку, юридичні консультації, систему інтегрованих соціальних послуг, спрямованих на розвиток навичок безконфліктних сімейних комунікацій, розкриття внутрішнього потенціалу особистості». Окрім психологічної та юридичної допомоги, постраждалі зможуть отримати харчування та засоби особистої гігієни. Окрім того, в центрі діятиме корекційна програма для жінок та дівчат, які постраждали від насильства, групи підтримки, тренінги та навчальні програми для подолання наслідків насильства. Уманчани, які потребують допомоги, можуть звернутися до мобільних бригад соціально-психологічної допомоги. Технічне оснащення приміщень забезпечив Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні, ГНО «Відокремлений підрозділ ІНТЕРСОС – гуманітарна некомерційна організація». Також від фонду планують навчання спеціалістів, інформаційну кампанію з протидії домашнього насильства та подальшу підтримку спеціалізованих служб.

Нині в умовах воєнного стану Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради орієнтоване на соціальну та психологічну допомогу Захисників та Захисниць України.

Відповідно до розпорядження Уманського міського голови «Про посилення соціальної підтримки та допомоги сім’ям Захисників та Захисниць України в Уманській міській територіальній громаді» Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради здійснює супровід сімей, в яких є Захисники та Захисниці. Повномасштабна війна спричинила чимало викликів, подолання яких неможливе без комплексної співпраці різних галузей та структур. Першочерговим завданням є допомога родинам Захисників та Захисниць. Для визначення їхніх соціальних та психологічних потреб у місті проводиться індивідуальне анкетування. Станом на сьогодні у ньому взяли участь 2 069 представників сімей. Відповідно до опитування найбільша кількість таких родин потребують гуманітарної допомоги та медичних послуг (2035

сімей). Сім'ї Захисників та Захисниць серед іншого вказали також на необхідність юридичних, психологічних, освітніх послуг, допомоги в працевлаштуванні тощо. Наразі 139 сімей висловили бажання працювати з психологом.

Чудовим надбанням Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради став запуск в тестовому режимі адмінсервісу «Ветеран», яким можна скористуватись в Центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП). Місця відведені у ЦНАПах орієнтовані на надання повного спектру соціальних послуг військовослужбовцям, членам їх сімей, а також родинам загиблих (померлих) Захисників та Захисниць. Фахівці Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради надаватимуть вичерпні роз'яснення, консультації з питань соціального забезпечення, надання гуманітарної допомоги, допоможуть в оформленні документів для отримання пільг, адресних державних допомог, компенсацій та інших питань.

Проєкт «Ветеранський Хаб "Сильні духом"», цільовою аудиторією якого є ветерани і ветеранки, учасники й учасниці бойових дій, їхні рідні, родини загиблих та безвісти зниклих. Створення даної організації є втіленням заходу, який спрямований на підтримку Захисників та Захисниць України та їхніх сімей. Усі соціальні послуги, які надає Ветеранський простір є безкоштовними. У Ветеранському просторі є можливість отримати фахову консультацію психолога, юристів, послуги фізичної реабілітації від професійних реабілітологів з медичною освітою, гуманітарну допомогу родинам військових (за наявності резервів від благодійних організацій). При Ветеранському просторі працює Офіс регіональної координаторки уповноваженого Кабінету Міністрів України з питань безвісти зниклих осіб за особливих обставин.

Так як питання соціального захисту пенсіонерів постійно розроблюється, вивчається та вдосконалюється, ми пропонуємо створити чат-бот «BENEFIT.UA». Завдяки цій програмі кожний зможе прослідкувати стан опрацювання заявок на призначення пенсій чи тимчасових допомог за необхідності. Люди, які досягли пенсійного віку і будуть отримувати пенсійну виплату вперше, зможуть дистанційно подати заяву в електронному вигляді для

оформлення допомоги, просто встановивши додаток та відтворивши певний легкий алгоритм дій. Програма буде автоматично синхронізуватись з даними, що надходять з Пенсійного фонду України, чим значно полегшить роботу як інспекторам, так і отримувачам. Для авторизації у додатку особам необхідно буде лише ввести свій ідентифікаційний код після чого почнеться повне опрацювання усієї інформації по особистій справі потенційного клієнта.

На сайті Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради можна отримати інформації щодо програм соціального захисту найбільш вразливих верств населення. Наразі в Україні з 1 січня 2022 року діє державна програма «Рука допомоги», яка спрямована на підтримку малозабезпечених осіб у відкритті власної справи. Програма дає можливість непрацюючим працездатним особам з числа членів малозабезпеченої сім'ї отримати одноразову безвідсоткову поворотну допомогу у розмірі до 100,5 тис. грн. для відкриття чи розвитку власного бізнесу для оплати рахунків на придбання необхідного для заснування власної справи обладнання і матеріалів. Вагома перевага цього механізму в тому, що допомогу можна повертати за рахунок сплачених у процесі підприємницької діяльності податків і соціальних внесків.

Одне з головних завдань Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради та працівників сфери соціального захисту - це забезпечення усіх потребуючих громадян якісною та кваліфікованою підтримкою, побудувати систему надання соціальних послуг та здійснення соціальних практик, за європейськими стандартами.

Для того, щоб дійти до високих результатів в будь-яких сферах потрібні ефективні зміни. Цього теж стосується соціального забезпечення в Україні. Міністерство соціальної політики України покликане забезпечити усіма соціальними благами всі верства суспільства. Саме воно розробляє перспективні та інноваційні зміни в соціальній сфері.

Підтримка суспільної рівноваги разом із зростанням економіки є ключовим завданням сталого розвитку. Це вимагає створення ефективної системи фінансового забезпечення соціального захисту населення, що включає вибір

дієвої моделі та визначення стратегічних напрямків розвитку. Нижче розглянуто основні механізми формування такої системи та принципи її функціонування (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Механізми формування ефективної системи фінансового забезпечення соціального захисту населення

Механізм	Його характеристика
Бюджетне фінансування	Виділення коштів з державного бюджету для фінансування програм соціального захисту, таких як пенсії, допомоги по безробіттю, субсидії на житлово-комунальні послуги.
Страхові внески	Внески роботодавців та працівників до соціальних страхових фондів, шо фінансують виплати з безробіття, лікарняні, материнські виплати тощо.
Податкова політика	Введення прогресивної шкали оподаткування доходів, шо дозволяє перерозподіляти доходи від більш заможних верств населення на користь соціально вразливих груп.
Податкові пільги та кредити	Надання податкових пільг для сімей з дітьми, пенсіонерів, осіб з інвалідністю та інших соціально вразливих категорій.
Освіта і професійна підготовка	Фінансування програм підготовки та перепідготовки кадрів, шо сприяє зниженню рівня безробіття та підвищенню кваліфікації робочої сили.
Охорона здоров'я	Інвестиції в систему охорони здоров'я, шо забезпечують доступ до якісних медичних послуг для всіх верств населення.

Вибір дієвої моделі соціального захисту в Україні має враховувати зарубіжний досвід (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Провідні світові моделі соціального захисту населення

Модель	Її характеристика
Європейська	Високий рівень державного втручання та розвинена система соціальних послуг і захисту. Системи соціального страхування, які охоплюють більшість населення.
Американська	Більша увага на створення робочих місць та підтримку працевлаштування. Менший обсяг державного втручання порівняно з європейською моделлю, більша роль приватного сектора.
Скандинавська	Розвинені системи державного забезпечення та високі соціальні стандарти. Високий рівень податків, шо дозволяє фінансувати широкомасштабні соціальні програми.

Наша країна обрала політику, спрямовану на інтеграцію європейських норм у своє законодавство, що включає досягнення таких ключових цілей:

- стабілізація економіки через прийняття європейських стандартів, що допомагає створити більш передбачуване та стабільне економічне середовище;

- нормативно-регуляторна база через впровадження європейських норм, що сприятиме створенню більш ефективної нормативно-регуляторної бази, яка забезпечить захист прав та інтересів громадян;

- покращення соціальної захищеності через адаптацію європейських стандартів соціальної політики, завдяки яким Україна зможе підвищити рівень соціального захисту та забезпечити високий рівень якості життя.

Таким чином, формування ефективної системи фінансового забезпечення соціального захисту населення є комплексним завданням, яке вимагає скоординованих дій уряду, бізнесу та громадянського суспільства.

Це дозволить не лише підтримувати соціальну рівновагу, але й сприяти сталому економічному розвитку країни.

Соціальний захист та соціальне забезпечення є найбільшою видатковою статтею зведеного бюджету України, випереджаючи охорону здоров’я, освіту та видатки на економічну діяльність. Це підкреслює важливість забезпечення достатнього рівня соціального захисту населення на шляху розвитку країни до європейського рівня життя.

Удосконалення соціального захисту через впровадження ефективних програм сприятиме покращенню життєвих умов населення та стабілізації суспільства. Це підвищить довіру громадян до держави та її інститутів, що є важливим фактором для стійкого розвитку країни.

Розвиток України в сучасних умовах вимагає орієнтації на європейські стандарти для побудови соціально-економічної політики держави. Ці дії уряду спрямовані на покращення рівня життя громадян. Соціальний захист, який надійно захищає населення, є важливим кроком до досягнення процвітання країни та її суспільства.

ВИСНОВКИ

Захист найбільш вразливих верств населення є одним з найголовніших проблемних питань у системі соціального забезпечення, оскільки постійно потребує створення та вдосконалення існуючих заходів для вирішення. Тому соціальні інспектори, які працюють з даною категорією населення, повинні вміти надавати необхідну нормативно-правову та психологічну підтримку, особливо зараз в умовах воєнного стану.

Повномасштабне вторгнення держави-терористки росії в Україну та зміни, які відбуваються в економіці країни, змушують Уряд адаптувати нормативно-правову базу для надання соціальних послуг усім, хто цього потребує. Зміни відбуваються у всіх державних соціальних інститутах. Відбувається процес створення нових програм, стратегій та впровадження нових ініціатив спрямованих на подолання наслідків війни, покращення життя населення в існуючих умовах, надання гуманітарних та матеріальних допомог, забезпечення всіма засобами надання цільової підтримки.

Підсумовуючи усі попередні дослідження, можна виділити основні моменти. Соціальна політика стрімко розвивається в тих обставинах, в яких знаходиться країна. Застосування та використання механізму надання соціальних послуг змінюється та вдосконалюється кожного дня, задля підтримки усього українського населення. Ефективний соціальний захист можливий лише у тісній співпраці держави і громад. Держава надає соціальні виплати, створює сприятливе нормативне середовище, стандарти надання соціальних послуг, допомагає громадам їх запроваджувати. На рівні територіальних громад працівники соціальної сфери допомагають забезпечувати відповідною підтримкою усіх, хто цього потребує.

Розв'язання проблемних питань, які пов'язані із функціонуванням соціального захисту, є прерогативою державної політики як у сталій, так і в трансформаційній економіці. Варто відмітити, що соціальні послуги засновані на теоретичних засадах державних соціальних європейських стандартів мають тенденцію до змін та покращень.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради спеціалізується на наданні великої кількості державних соціальних послуг, які в свою чергу основані на державних соціальних стандартах та гарантіях і підкріпленні Законами України. Усі вони відрізняються, адже в умовах воєнного стану почало виникати все більше соціальних ризиків, які потрібно обов’язково вирішити.

Соціальний захист осіб, які опинились у важких життєвих обставинах є надважливим у діяльності будь-якого інституту, який орієнтований на соціум. Для ефективного застосування системи соціального захисту необхідно покращувати вже наявну систему задля подальшого розвитку, готувати молодих спеціалістів до плідної праці та створення нових чітких ідей для вдосконалення соціальної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар М. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/976/934.

2. Бондар М., Чемодурова Є. Соціальне забезпечення в територіальних громадах. Економіка та суспільство. 2021. № 33. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/916/878.

3. Бондаренко С. М., Бугас Н. В. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/42.pdf.

4. Борисова О. В., Знаткова О. М., Кульга О. О., Нікітіна В. В. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні : монографія. Київ : Кондор, 2019. 468 с.

5. Боровик П. М., Колотуха С. М., Костенко А. Ю. Сучасні проблеми вітчизняного пенсійного страхування. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 562–566. URL: http://globalnational.in.ua/archive/21-2018/107.pdf.

6. Боровик П., Колотуха С. Тенденції розвитку вітчизняного пенсійного страхування. Вища школа. 2018. № 9. С. 58–67.

7. Бородін Є., Жорняк А. Феномен асистенціалізму та соціальної стигматизації у державній політиці України в питаннях соціальної інтеграції людей з інвалідністю. Аспекти публічного управління. 2021. № 4. С. 61–71.

8. Бражко О. В. Модернізація національної системи України соціального захисту населення в період воєнного стану. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2022. № 31. С. 31–34. URL: http://www.pagjournal.iei.od.ua/archives/2022/31-2022/5.pdf.

9. Бражко О. В. Особливості формування державних підходів до розвитку системи соціального захисту населення в Україні. Публічне управління і 42 адміністрування в Україні. 2022. № 27. С. 35–39. URL: http://www.pagjournal.iei.od.ua/archives/2022/27-2022/6.pdf.

10. Бубуйок О., Лудан І., Василенко О. Моніторинг соціальної допомоги як основа для наукового обґрунтування прогнозних обсягів її фінансування. Україна: аспекти праці. 2019. № 3. С. 41–48.

11. Буняк Н. Соціальна безпека людини: сутність та шляхи забезпечення. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1242/1197.

12. Бурлака О. Сучасний стан правового регулювання соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 2. С. 128–133.

13. Бурлака О. Щодо проблеми визначення поняття й особливостей соціального 5 захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 11. С. 123–128.

14. Вітер В. Міжнародний досвід соціального захисту населення в умовах глобалізації та COVID-19. Україна: аспекти праці. 2021. № 4. С. 44–52.

15. Вовк С. М., Вовк Т. В. Формування конкурентного середовища у соціальній сфері України. Підприємництво та інновації. 2019. № 9. С. 131–135. URL: http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/216/203.

16. Гарбар В. А., Павлюк Т. І. Проблеми фінансового забезпечення державних соціальних гарантій в Україні. Реформування економіки в контексті міжнародного співробітництва: механізми та стратегії : матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 4-5 лют. 2024 р. Запоріжжя, 2024. С. 59-62. URL: https://sel.vtei.edu.ua/repository/g.php?fname=27906.pdf.

17. Горанська К. С. Система соціальної політики та соціальних гарантій Вінницького регіону. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансової системи України : зб. наук. пр. IX Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 16 черв. 2023 р. / голова ред. кол. Н. Л. Замкова. Вінниця, 2023. С. 354–360. URL: http://10.0.2.150/docs/Zbirnyky_konferents/2023/Suchas.%20stan%20ta%20persp ekt. %20rozv.%20fin.%20syst.%20Ukrainy.pdf.

18. Гуріна О. В., Корнєва Н. О. Фінансова модель розвитку систем соціального захисту інклюзивного характеру. Ефективна економіка. 2023. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/21.pdf.

19. Джуган В. О. Проблеми захисту прав дітей під час воєнних дій в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8. С. 63–67. URL: http://lsej.org.ua/8_2022/12.pdf.

20. Бегун С. І., Колосок А. М. Соціальний захист населення Волинської області: реалії та перспективи. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 12 (186) С. 267–274.

21. Уманська районна державна адміністрація. URL: https://umanrda.gov.ua/upravlinnya-praci-ta-socialnogo-zahistu-naselennya-11-31-08-08-01- 2024/

22. Головне управління статистики у Черкаській області. URL: https://www.ck.ukrstat.gov.ua/

23. Гринчишин І. М., Проць В. І. Тенденції формування та використання фінансових ресурсів пенсійного страхування в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2019. № 3. С. 698–701.

24. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

25. Коленда Н. В. Соціальний захист населення регіону як шлях до забезпечення його соціальної безпеки. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 3. С. 67–73.

26. Ліпич Л. Г., Хілуха О. А., Кушнір М. А. Чинники впливу на формування системи оплати праці. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 2 С. 38–44.

27. Нестерчук Ю.О., Жарун О.В., Чернега І.І., Бленда Н.О., Костюк В.С. Вплив лідерства на процес управління соціально-трудовими відносинами в інституціональному середовищі розвитку підприємництва в контексті економічної безпеки бізнесу. Актуальні питання у сучасній науці (Серія Економіка).2023. № 8(14) 2023. С. 150-162

28. Полінкевич О. М. Процесне управління підприємствами на засадах корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Економічний часопис

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 3. С. 56–62. 44

29. Садова У. Я., Рісна Р. Р. Реемігрaція як механізм соціальної політики у справах внутрішньо переміщених осіб в Україні. 2023. № 2. С. 55–64.

30. Співак Я. О. Соціальний захист населення: міждисциплінарний аспект. Intellectual Archive. 2018. № 2 (7). С. 68–79.

31. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 168. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text

32. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях: Закон України від 14.04.2022 року № 2193-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text

33. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 р. № 333. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kp220333

34. Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 162. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/162-2022-%D0%BF#Text

35. Стащук О.В., Гергола С.В., Комар-Стаховська К.П. Стан соціального захисту та соціального забезпечення населення України в умовах війни. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, що присвячена 25-ій річниці з дня заснування Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 25 листопада 2022 р. Одеса, 2022. С. 6-8.

36. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2671-19#Text.

37. Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану та останні зміни у цій сфері. URL: https:// www.msp.gov.ua/news/21778.html (дата звернення: 18.10.2024).

38. Смагло О.В. Соціальна політика: реалії та перспективи. Причорноморські економічні студії. 2019. № 38 (2). С. 70–73.

39. Стратегія розвитку системи соціальних послуг в Україні на період 2021-2025: Проєкт. URL: https://caritas.ua/wp-content/uploads/2021/09/strategiya-rozvytku-systemy-soczialnyh-poslug-v-ukrayini-na-period-do-2025....docx

40. Токарський Т. Б. Трансформації соціальної політики в Україні і її проблеми. Проблеми економіки. 2022. № 4. С. 164–171.

41. Уланчук В. С., Соколюк С. Ю., Жарун О. В., Коротєєв М. А., Непочатенко О. А. Економетричні підходи до прогнозування фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Збірник наукових праць Уманського НУС. Умань : Редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2021. Вип. 99. Ч. 2 : Економічні науки. С. 163-171.

42. Уланчук В.С., Соколюк С.Ю., Жарун О. В., Коротєєв М.А., Тупчій О. С. Аналіз проблеми безробіття в Україні в аспекті соціально-економічної безпеки. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 170-178.

43. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л. М., Полякова С. В., Шишкін В. С., Реут А. Г., Крикун О. І., Когатько Ю. Л., Заяць В. С., Клименко Ю. А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Електронне видання. Київ, 2023. URL: http://bitly.ws/RNcs.

44. Fedirko N. (2022). Digital social protection in Ukraine: prerequisites and strategic challenges. Social and labour relations: theory and practice, 12(1), 1–13. DOI: https://doi.org/10.21511/slrtp.12(1).2022.01

45. Ukraine Refugee Situation: Operational Data Portal the UN Refugee Agency. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#

46. Шевчук П. І. Соціальна політика. Львів: Світ, 2003. 400с.

47. Федина В. В. Управління активами недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. Економіка та держава. 2023. № 5. С. 118-123.

48. Шимко Я. Р. Роль державного регулювання розвитку недержавних пенсійних фондів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. 2023. № 12. С. 151-156.

49. Яковленко М. С. Пенсійний фонд України як суб’єкт вирішення спорів у сфері соціального забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2023. Вип. 65. С. 416-419.

50. Sokolyuk S. Y., Prokopchuk O. T., Cherneha I. I., Tupchiy O. S., Zharun O. V., Korotieiev M. A. Analysis of the Labor Market and Directions for Improving the System of Social Protection and Social Security in Ukraine. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. Випуск 104, Ч. 2: Економічні науки, С. 202-212